

PLEASE NOTE! THIS IS PARALLEL PUBLISHED VERSION /
SELF-ARCHIVED VERSION OF THE OF THE ORIGINAL ARTICLE

This is an electronic reprint of the original article.
This version *may* differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version:

Laitinen, A. & Eskola, A. (2015). Pienten pankkien kannattavuus kiristyneessä taloustilanteessa tiukentuneen lainsäädännön alaisuudessa. Finnish Business Review. Published 16.9.2015.

URN: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:jamk-issn-2341-9938-6>

HUOM! TÄMÄ ON RINNAKKAISTALLENNE

Rinnakkaistallennettu versio *voi* erota alkuperäisestä julkaistusta sivunumeroiltaan ja ilmeeltään.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Laitinen, A. & Eskola, A. (2015). Pienten pankkien kannattavuus kiristyneessä taloustilanteessa tiukentuneen lainsäädännön alaisuudessa. Finnish Business Review. Published 16.9.2015.

URN: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:jamk-issn-2341-9938-6>

Pienten pankkien kannattavuus kiristyneessä taloustilanteessa tiukentuneen lainsäädännön alaisuudessa

Aapeli Laitinen, vastaava kirjoittaja, [aapeli.laitinen \(at\) gmail.com](mailto:aapeli.laitinen@gmail.com)

Anne Eskola, JAMK University of Applied Sciences, School of Business, Rajakatu 35, 40200, Jyväskylä, Finland, [anne.eskola \(at\) jamk.fi](mailto:anne.eskola@jamk.fi)

Tiivistelmä

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, kuinka pieni maakunnassa toimiva pankki, kykenee toteuttamaan taloudellisesti kannattavaa pankkiliketoimintaa tulevaisuudessa kiristyneessä taloustilanteessa ja tiukentuneiden lainsäädäntövaateiden vallitessa. Kansainvälisen finanssikriisin seurauksena myös Suomen talous on taantunut voimakkaasti. Finanssikriisi johtui pankkien vastuuttomasta luotonannosta, jonka vuoksi myös pankkeja koskeva lainsäädäntö kiristyi. Tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä tarkastellaan finanssikriisin vaikutuksia pankkisektoriin sekä finanssikriisin aiheuttamia lainsäädäntömuutoksia. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena, jonka empiirinen aineisto kerättiin teemahaastatteluin. Aineistoa analysoitiin teemojen mukaan luokitellen. Tutkimuksen kohteeksi valittiin pieniä, Pohjois-Savon maakunnassa sijaitsevia Säästöpankki Optian pankkikonttoreita. Haastattelutavat henkilöt olivat Säästöpankki Optian henkilöstöä, osa Ylä-Savon alueella olevien pankkikonttoreiden johtajia, osa pankinjohtajia, jotka vastaavat laajemmin yksittäisten konttoreiden toiminnasta ja tuloksista. Haastatteluja tehtiin kuusi kappaletta. Tutkimuksen tuloksista ilmeni, että merkittävimmät haasteet pankille ovat talouden taantumasta johtuva korkokateen heikkeneminen, kiristynyt kilpailu, vakuuksien arvostamisen vaikeus sekä väliaikainen pankkivero. Kiristyneiden lainsäädäntövaateiden nähtiin heikentävän pankin tuloksentekeyttä, mutta toisaalta lainsäädäntövaateiden ansiosta Säästöpankit ajautuivat yhteenliittymään, joka nähdään tulevaisuuden kannalta positiivisena.

Avainsanat: Basel III, kannattavuus, korkokate, pankkitoiminta, pankkivero, taloustilanne

1 Johdanto

Pankkien olemassaololla on merkittävä vaikutus kansantalouteen. Pankit toimivat rahan välittäjinä, jolloin raha saadaan tehokkaasti ohjattua sinne, mistä siitä on puutetta. Viime vuosikymmeninä suurimmista pankeista on kasvanut niin kutsuttuja finanssitavarataloja, jotka tarjoavat asiakkailleen kaikki finanssipalvelut kuten lainat, talletusten vastaanottamisen, rahaliikenteen hoitamisen ja ylläpitämisen, säästämisen- ja sijoitustuotteet, riskienhallintapalvelut, laina- ja henkivakuutukset sekä vahinkovakuuttamisen. Pankkien ansaintalogiikka perustuu pitkälti korkokatteeseen. Se on yksinkertaista kaupankäyntiä: ostetaan halvemmalla ja myydään kalliimmalla.

Pankkitoiminta on toimialana vahvasti säänneltyä. Sääntelyn perimmäinen tavoite on kansantalouden vakaus sekä tallettajien aseman turvaaminen. Suomessa talletuspankkeja ja luottoyhteisöjä valvoo Finanssivalvonta. Finanssivalvonta seuraa, että pankit ja luottoyhteisöt noudattavat lainsäädäntöä sekä asetettuja vaatimuksia. Näitä ovat muun muassa niiden toiminta, vakavaraisuus, riskienhallinta sekä riskienotto. Mikäli puutteita havaitaan, yksittäisille toimijoille annetaan suosituksia ja määräyksiä puutteiden korjaamiseksi. (Pankki- ja rahoitusalan palveluntarjoajat 2014.)

Pankkitoiminta on viime vuosina ollut murroksessa. Vuonna 2007 Yhdysvaltojen asuntomarkkinat ylikuumentuivat matalan korkotason takia ja luotonanto kasvoi merkittävästi. Yhtenä syynä tähän olivat maan rahoituslaitokset, jotka eivät pitäneet mahdollisista riskeistä (The origins of the financial crisis: Crash course 2013). Vuonna 2008 tilanne kärjistyi asuntokuplan puhkeamiseen. Yhdysvaltojen talousmarkkinoilta globaalisti levinnyt finanssikriisi ja sen vaikutukset alkoivat pian sen puhkeamisen jälkeen näkyä myös Suomessa talouden hiipumisena (Ala-Nissilä 2011, 16). Aluksi väheni vienti, minkä johdosta Suomen vuosittainen bruttokansantuote alkoi laskea. Heikentyneen taloustilanteen johdosta pankkien luotonantopolitiikka kiristyi. Yksittäisten pankkien tulevaisuuden pelkojen lisäksi Euroopan Keskuspankki (EKP) sekä Baselin pankkivalvontakomitea alkoivat kiihkaasti tiukentamaan Euromaiden yhteistä finanssipolitiikkaa rakentamalla uusia, yhteisiä säädöksiä. Niiden avulla pankeista tavoitellaan maailmanlaajuisesti kuluttajan kannalta entistä vakavaraisempia ja luotettavampia. (Finanssikriisin vaikutuksista Suomen talouteen 2011.)

Nyt toteutettavat uudet, pankkeihin kohdistuvat lainsäädäntövaatteet tavoittelevat rahoitusjärjestelmän vakautta pitkällä aikavälillä. Tällä hetkellä yksi EKP:n tärkein tehtävä on euroalueen pankkien pääomavaatimusten yhtenäistäminen. Kauppalehden artikkelissa 28.10.2014 Suomen pankin pääjohtaja Erkki Liikasen mukaan suomalaispankit ovat tällä hetkellä pääosin hyvässä kunnossa verrattuna muihin eurooppalaisiin pankkeihin. Synnä tähän hän olettaa olevan Suomen 1990-luvun laman, joka on vielä pankkien ja kuluttajien tuoreessa muistissa. Erkki Liikasen sanoo, että toteutettujen pankkien läpivalaisuus ja stressitestit palauttavat euroalueen uskottavuuden, vaikka pankkiunioni ei olekaan vielä täysin valmis (Isotalus 2014).

Suurimmat tulevaisuuden rahoitusjärjestelmän riskit Suomessa liittyvät talouskasvuun. Taloustilanteesta johtuen kuluttaja- ja pk-yritysten sektorilla on kasvanut huoli luoton saatavuudesta, mutta kokonaisuuden kannalta on hyvä,

että suuremmat yritykset ovat saaneet rahoitusta joukkovelkakirjamarkkinoilta. Toisaalta talouden hidas kasvu ja vähäiset investointitarpeet ovat vähentäneet luottojen kysyntää. Monien pk-yritysten rahantarve kohdistuukin tässä tilanteessa käyttöpäähän eikä niinkään paljon uusiin investointeihin. Myös kotitalouksiin myönnetyt luotot ovat vähentyneet johtuen heikentyneestä taloustilanteesta. (Talouden näkymät 2014, 18–19.) Toisaalta tilannetta tasapainottaa alentunut korkotaso, jonka keskiarvo oli Suomessa lokakuun 2014 lopussa vain 1,74 % (Elinkeinoharjoittajat nostaneet korkoja maltillisesti 2014). Vaikka pankkien korkokate onkin tällä hetkellä varsin pieni, tulevaisuudessa positiivisena asiana voidaan todeta, että korkotaso ei voi enää juurikaan laskea. (Talouden näkymät 2014, 18–19).

Vuoden 2007 finanssikriisistä johtuen myös perinteinen korkokate on alentunut ja pankkeja koskeva lainsäädäntö on lisääntynyt. Heikosta talouskehityksestä huolimatta Suomen valtio asetti eduskunnan hyväksynnällä kaikille Suomessa toimiville pankeille väliaikaisen pankkiveron vuosille 2013–2015, joka jo valmiiksi huonon taloustilanteen lisäksi heikentää pankkien kannattavuutta entisestään. Vaikka Suomessa rahoituslaitoksien lainsäädännön vaatimat minimivaatimustasot ovatkin pääasiassa hyvällä tasolla, uudet vaatimukset tuovat haasteita jokaiselle alalla toimivalle. Finanssikriisin, Euroopassa eurokriisin, myötä talous lähti alamäkeen, josta Suomessa ei vielä ole täysin päästy yli. Tästä johtuen Suomen finanssisektoria vaivaavat vielä tällä hetkellä heikentyneet talous sekä uudet tiukentuvat lainsäädäntövaateet. (Finanssikriisin vaikutuksista Suomen talouteen 2011.) Tilanne on ristiriitainen, sillä samalla kun pankit taistelevat asiakkaistaan taantumassa ja heikossa korkotilanteessa, pankeille asetetaan entistäkin tiukempia lainsäädäntövaateita. Alueellisesti pienet kaupungit ja taajamat ovat talouden laskusuhdanteessa ja taantumassa usein heikompia verrattuna niitä suurempiin kaupunkeihin, koska jopa yhden suuren yrityksen irtisanomiset saattavat nostaa pienen paikkakunnan työttömyysprosenttia merkittävästi (Niemi 2004).

2 Tutkimusasetelma

2.1 Tutkimusongelma ja tutkimuksen tavoitteet

Tutkimusongelmana tässä tutkimuksessa on selvittää pienten, kasvukeskuksien ulkopuolelle sijoittuvalla talousalueella toimivien pankkien kannattavan pankkiliiketoiminnan toteuttamisen haasteita sekä nykytilanteessa että tulevaisuudessa. Näkökulma rajataan pankkilainsäädännön vaikutuksiin nykyisessä taloustilanteessa. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- Miten talouden taantuma konkreettisesti vaikuttaa pankkiliiketoimintaan?
- Millä keinoilla kannattava pankkiliiketoiminta rakennetaan?
- Millä keinoilla lainsäädäntövaateiden haasteet ratkaistaan?

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, kuinka pieni maakunnassa toimiva pankki kykenee toteuttamaan taloudellisesti kannattavaa pankkiliiketoimintaa tulevaisuudessa kiristyneessä taloustilanteessa ja tiukentuneiden lainsäädäntövaateiden vallitessa. Tutkimuksen keskeinen teoreettinen tarkastelu painottuu finanssikriisin aikaansaamiin muutoksiin pankkisektorilla. Finanssikriisin vaikutuksesta taloudellinen kehitys taantui myös Suomessa rajusti, eikä Suomen talous vielä tänäänkään ole kääntynyt nousuun. Samalla pankkien lainsäädäntövaateet ovat jatkuvasti kiristyneet, mikä on entisestään aiheuttanut ongelmia kannattavan pankkiliiketoiminnan toteuttamisessa.

Tutkimuksen kohteeksi valittiin pieniä, Pohjois-Savon maakunnassa sijaitsevia Säästöpankki Optian pankkikontoreita. Pienissä taajamissa ja kunnissa uusasiakashankinnan ja kannattavan pankkiliiketoiminnan toteuttamisen voidaan olettaa olevan haastavaa nykytilanteessa. Tutkimuksen toteuttaminen on hyvin ajankohtaista, sillä finanssikriisin puhjetessa talous on kääntynyt alamäkeen, mistä johtuen korkotaso on laskenut erityisen matalalle. Finanssikriisin vaikutukset horjuttivat välittömästi ihmisten luottamusta pankkeja kohtaan, minkä johdosta Baselin pankkivalvontakomitea on jatkuvasti työstänyt uusia lainsäädäntökriteereitä rahoituslaitoksille. (Finanssikriisin vaikutuksia Suomen talouteen 2011.)

2.2 Tutkimusmenetelmä ja luotettavuus

Tutkimus toteutetaan kvalitatiivisella tutkimusotteella. Kvalitatiivinen tutkimus sopii tilanteisiin, joissa halutaan tutkittavasta kohteesta kattava kuvaus tai saada ilmiöstä syvälinen näkemys tai tilanteeseen, jossa kyseessä on uusi ilmiö. Tutkimuksen kokonaisuus toteutetaan mahdollisimman luonnollisissa ja todellisissa olosuhteissa ja näin ollen lopputuloksesta saadaan inhimillinen ja ymmärrettävä kokonaisuus. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 160–164; Kananen 2010.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistonkeruussa suositaan tiedonlähteenä ihmisiä. Saatua aineistoa pyritään analysoimaan ja tarkastelemaan monista näkökulmista yksityiskohtaisesti. Aineistonkeruun tavoitteena on paljastaa odottamattomia asioita. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 160–164.) Tässä tutkimuksessa tutkimusaineisto kerätään pääasiallisesti teemahaastattelujen muodossa. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jossa on ominaista, että haastattelun teemat on osittain lyöty lukkoon. Teemahaastattelussa haastattelun sisältö kohdennetaan valmiiksi suunniteltuihin aihepiireihin. Erityisen tärkeää on, että haastateltavat ovat kokeneet haastattelun aihepiirin

sisällön mukaisia kokemuksia eli että aihe ei ole heille uusi. Teemahaastattelulla pyritään tarkemmin tutkimaan haastateltavan ajatuksia, kokemuksia, tunteita sekä sanantonta kokemustietoa. (Hirsjärvi & Hurme 2000.)

Teemahaastattelussa ajatuksena on, että tutkimuksen tekijä eli haastattelija on ennen haastattelua määrittänyt haastateltavalle haastattelussa käytävät aihealueet eli teemat, jotta myös haastateltava pystyisi perehtymään aiheeseen etukäteen. Sillä pyritään varmistamaan myös se, että kaikki haastateltavan haluamat aihealueet käydään haastattelutilanteessa läpi. (Kananen 2008, 73–74.) Teema-alueesta hankitaan ensin teorialuetta ja sen jälkeen muodostetaan niistä teorian sisältöön liittyvät teemakysymykset. Kun teema-alueet ja kysymykset on tarkkaan mietitty, tutkija pystyy analysoimaan tutkimuksen tuloksia teorian yhteyteen. (Eskola & Vastamäki 2001, 33.)

Koska tutkimuksen aihe ja tutkimusongelma ovat varsin uusia, on perusteltua käyttää teemahaastattelua. Näin haastateltava saa aiheeseen riittävän väljyyden. Jotta haastattelurungosta tulisi mahdollisimman kattava ja tarkka, tulisi haastattelijan toteuttaa ennen lopullisia teemahaastatteluja niin sanottuja esihaastatteluja. Esihaastattelua käyttämällä varmistetaan siitä, että haastattelurungon sisältö muokkautuu juuri tarpeeseen sopivaksi sekä haastattelun kesto aika saadaan arvioitua. (Bell 2006, 159; Kananen 2008, 73–74.)

Tässä tutkimuksessa analyysin keinona toimii aineiston teemoittelu. Teemahaastattelu on rakennettu teorian yhteyteen, jolloin aineiston analysointi teemoittain johtaa siihen lopputulokseen, että valitut teema-alueet sitovat sekä teorian että empiirisen eli kerätyn aineiston. Kyseessä on siis teorialähtöinen aineiston analysointi. Jotta empiirinen osa olisi luotettava, on analysoinnissa käytetty myös haastateltavien sitaatteja selventämään dokumentaatiota. (Eskola & Suoranta 1998, 175–176.)

Laadullisen tutkimuksen yksi ehdottomasti tärkein luotettavuustarkastelun kohde on tarkka dokumentointi. Lukija saa kokonaisuudesta sitä luotettavamman kuvan, mitä tarkemmin tutkimusprosessi ja siihen vaikuttavat ratkaisut on perusteltu ja kuvailtu. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa saturaatiolla eli kylläntyneisyydellä on tärkeä rooli luotettavuuden kannalta. Aineisto on kylläntynyt eli saturoitunut silloin, kun haastattelujen vastaukset alkavat toistaa itseään, eikä vastauksista saada enää uutta tietoa. (Kananen 2010, 68–70.)

2.3 Tutkimuksen toteutus

Tutkimuksessa haastateltiin kuutta henkilöä. Jotta tutkimus ja sen tulokset eivät paljasta liikaa yksityiskohtaista, rajoitettua tietoa ja jotta haastateltavat pysyvät anonyminä, haastateltavat on eritelty vain numerojärjestyksessä 1–6. Yhden haastattelun kesto oli noin 1,5–2 tuntia. Haastateltavat ovat Säästöpankki Optian henkilöstöä. Heistä neljä toimii Ylä-Savon alueella pankkikontoreiden johtajina ja kaksi toimii pankin hallinnollisella puolella pankinjohtajana ja vastaa laajemmin yksittäisistä kontoreista sekä niiden tuloksista ja kehittämisestä.

Konttoreiden johtajien tehtävänä on johtaa vastuualueensa konttoria, vastata sen tuloksesta ja kehittämisestä koko konttorin toimialueella. Haastateltavat on valittava tarkkaan, sillä kokematon tai pelkän yksittäisen asian asiantuntija ei pystyisi antamaan aiheesta tarpeeksi kattavia näkemyksiä. Kaikilla haastateltavilla on pitkä ja vakaa kokemus niistä tehtävistä, joissa he haastatteluhetkellä toimivat. Niinpä voidaan olettaa, että haastateltavilla on kattava käsitys siitä, mikä on konttoreiden nykytilanne sekä haasteet nyt ja tulevaisuudessa. Konttoreiden johtajien sekä pankinjohtajien käsitykset antoivat kattavan kuvan siitä, kuinka toimialueella toimitaan ja mitkä ovat niiden päällimmäiset haasteet nyt ja lähitulevaisuudessa.

Haastattelurunkoon oli teoreettisen viitekehyksen perusteella koottu ne asiat, jotka aiheuttavat haasteita pienille pankeille nyt ja tulevaisuudessa. Jotta haastattelurungosta saatiin varmasti kattava ja väärinkäsityksiä välttävä, toteutettiin koehaastattelu. Haastateltava henkilö on toiminut pankkisektorilla 25 vuotta ja viimeiset yli 10 vuotta yhden Keski-Suomessa toimivan paikallispankin toimitusjohtajana. Haastattelun lopussa haastateltavilla oli vielä mahdollisuus vastata avoimeen kysymykseen mahdollisista haasteista, joita ei ollut vielä varsinaisen teemahaastattelurungon mukaan käsitelty.

Aineisto analysoitiin luokittelemalla teemahaastattelusta saadut vastaukset teemoittain. Haastatteluvaiheessa tehtiin muistiinpanot ja tarvittaessa vastauksia täsmennettiin haastateltavilta. Haastattelujen jälkeen haastattelut myös litteroitiin. Teemahaastattelurungon tutkimuskysymyksiin saatiin vastaukset jokaiselta tutkimukseen osallistuneelta haastateltavalta. Viimeiseen avoimeen kysymykseen ei tullut yhtään uutta asiakokonaisuutta - ainoastaan täsmennyksiä edellä esitettyihin kysymyksiin ja asioihin. Tutkimuksen viitekehyksen ja teemahaastattelurungon perusteella teemoitellut tutkimuksen tulokset selittävät pienten pankkien haasteita lainsäädännön muutosten valossa.

3 Pankkitoiminnan lainsäädäntö

3.1 Pankkitoiminnan lainsäädännön muutoksen taustat

Viime vuosien maailmanlaajuinen talouden taantuma lähti liikkeelle Yhdysvalloista, jossa USA:n keskuspankki taroituksenmukaisesti piti lainarahan korkoa ennätyksellisen matalalla pidemmän aikaa. Tästä alkoi kohtuuton asunto- luototus – lähes kuka vain sai asuntolainan. 1990-luvun loppupuolella ihmiset ottivat asuntolainoja ennätyksellisen

paljon ja pyrkivät maksimoimaan tuottonsa velkavivun avulla. Kun rahoituslaitoksilla oli rahaa annettavanaan, ne ottivat suuria riskejä ajattelematta tarkemmin sitä, saavatko ne myöntämiään lainoja koskaan takaisin. Syynä tähän oli USA:n hallitus, joka painosti luottolaitoksia luottottamaan matalatuloisia tarkoituksena nopeuttaa kansantalouden kasvua. Tätä holtitonta luotosta kutsutaan subprime-kriisiksi. Hallituksen alaiset järjestöt saattoivat taata tai ostaa jopa puolet myönnettyistä asuntolainoista, joka oli osaltaan turvana rahoituslaitoksille. Asuntoluoton myöntäneet pankit järjestivät luotoista suurille investointipankeille johdannaisia, jotka edelleen myivät niitä kansainvälisesti hyvillä reititauksilla ja tuotto-odotuksilla. Suuremmat ja pienemmät sijoittajat ostivat näitä papereita ”varman” tuoton odotuksella, mutta toisin kävi. Asuntojen arvot olivat keinotekoisesti nousseet niin korkeiksi, jolloin niiden arvo oli epärealistinen. Vuonna 2006 asuntojen arvot alkoivat nopeasti laskea, mistä johtuen yhä useampi velallinen jätti maksueränsä maksamatta. Kun johdannaispapereiden arvo oli noussut jopa kymmenkertaisiksi, niiden realisointi oli mahdotonta. Kun yksittäiset luottotappiot alkoivat johdannaisten mukanaan realisoitua, huomattiin subprime-kriisin vaihtuvan finanssikriisiksi. (The Financial Crisis Inquiry Commission 2011.)

Vuonna 2007 monet asuntoluottopankit joutuivat konkurssiin, koska kuluttajat eivät pystyneet hoitamaan lainasopimuksiaan. Tästä johtuen pankit pyrkivät realisoimaan omaisuuttaan niiden nimellisarvosta, mutta asuntojen nimellisarvot olivat kohonneet niin järjettömiksi asuntokuplan johdosta, ettei tämä ollut mahdollista. Syksyllä 2008 vanha vakavarainen yhdysvaltalainen investointipankki Lehman Brothers hakeutui yrityssaneeraukseen, joka oli viimeinen isku koko Yhdysvaltain rahoitusmarkkinoille. Koska asuntoluottojen johdannaisia oli levinnyt globaalisti koko maailmalle, myös kriisi levittäytyi koko maailmaan. (Ala-Nissilä 2011, 14–16; Shin 2011.)

Viimeistään vuoden 2008 jälkeen finanssikriisin vaikutukset alkoivat näkyä myös Suomen finanssimarkkinoilla. Vaikka finanssikriisi ei suoranaisesti vaikuttanut Suomen talouteen, maailmantalouden heikentyminen alkoi kuitenkin vaikuttaa myös Suomeen - tosin pienellä viiveellä. Vienti hiipui, mikä alkoi vaikuttaa koko maan bruttokansantuottoon. Huonon taloustilanteen johdosta pankit alkoivat kiristää luotonmyöntöpolitiikkaansa vähintään erilaisten riskilisten muodossa. Rahoitusmarkkinat kokivat kasvojen menetyksen globaalisti. Euroopassa etenkin muutamat Etelä-Euroopan maat ajautuivat vakaviin taloudellisiin ongelmiin. Syynä siihen oli vuonna 2008 kärjistynyt maailmanlaajuinen finanssikriisi, joka ajoi talouden alamäkeen, sekä entuudestaan vanha velkataakka, joka oli euroon liittymisen johdosta vaatinut paljon lainarahaa näille maille. Tästä johtuen myös EU:n finanssipolitiikka kiristyi. Alettiin rakentaa uusia säännöksiä ja vaateita rahoituslaitoksille, koska vastaavanlaista tilannetta rahoitussektori ei pystyisi enää kantamaan. Eurooppaa koskettava finanssikriisi nimettiin eurokriisiksi. (Finanssikriisin vaikutuksista Suomen talouteen 2011.)

Vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen Suomen talous lähti alamäkeen, mutta pian sen jälkeen talous kääntyi kuitenkin positiiviseksi. Vuoteen 2012 saakka talous kehittyi positiivisesti, mutta vuoden 2012 keväästä saakka Suomen kokonaistuotanto on supistunut tasaisesti. Finanssikriisin vaikutuksesta Suomen talouden ulkoinen tasapaino heikkeni voimakkaasti, mistä johtuen niin julkinen kuin yksityinenkin sektori joutuivat supistamaan menojaan irtisanomalla työntekijöitä ja vähentämällä investointeja. Finanssikriisin jälkeinen nousu ei ollut tarpeeksi pitkäkestoinen ajatellen finanssikriisin edeltävää ajanjaksoa. Kun vuonna 2012 talouden kehitys suistui jälleen alamäkeen, ei enääkään yksityinen sektori ollut vielä saanut toimintaansa riittävää kasvua, jotta se olisi ollut valmis investoimaan tai lisäämään työvoimaa. Tästä johtuen myös kotitalouksien kulutus laski vuoteen 2014 saakka. Vuoden 2014 alusta lähtien Suomen talous on jo kuitenkin tasaantunut, ja lähivuosina talouden nähdään jo kasvavan. Vaikka talouden kasvu kääntyy aikanaan positiiviseksi, talous kasvaa Suomessa hitaasti johtuen heikosta tulokehityksestä ja työllisyystilanteesta sekä vientiteollisuuden tilauksien vähydestä. Vaikka talouden kehitys on positiivista, kestää vielä vuosia, ennen kuin talouskasvu saavuttaa finanssikriisiä edeltäneen tason. (Talouden näkymät 2014, 6–11.)

Rahoitusmarkkinoiden kehitys oli alkuvuonna 2014 vakaata, mutta useat pankit kuitenkin hillitsivät suuririskisten yritysten lainoitusta perusteena taseidensa vahvistaminen. Tämä on itsessään nostanut yrityslainojen korkomarginaaleja. Vaikka pankeilla olisikin halua myöntää luottoa kotitalouksille ja yrityksille, vaikean talouskasvun aikana näiden luotokysyntä on ollut heikkoa. Heikko talouskasvu ja pankkien huono perusliiketoiminnan kannattavuus ovat riskejä koko rahoitussektorin vakauden kannalta. Koska korkotasoa on matala, sijoittajat etsivät tuottoja entistä suurempirikisistä kohteista. Toisaalta se tukee arvopaperi- ja asuntomarkkinoita, mutta pitkittyessään se saattaa johtaa rahoitusmarkkinoiden ylikuumenemiseen. (Talouden näkymät 2014, 18–19.)

Uudet, pankeihin kohdistuvat lainsäädäntövelvoitteet vaikean taloustilanteen lisänä aiheuttavat lisäkustannuksia ja vaativat lisäresursseja pankeilta. Nämä osittain vaiheittain voimaan tulevat lainsäädäntövaatteet vaativat pankeilta jopa kaksinkertaisia pääomavaateita verrattuna vanhoihin lainsäädäntöihin. Uudistuneiden pääomavaateiden lisäksi sääntelyyn liittyy myös uusia maksuvalmiusvaatimuksia. Säädöksen tavoitteena on torjua vuoden 2008 finanssikriisin kaltaisia tilanteita ja saada kuluttajien luottamus finanssisektoriin palautettua. Koska uusien vaatimusten toteuttaminen vaatii kustannuksia, näkyy se tulevaisuudessa pankkipalveluiden hinnoissa sekä luotonannon tiukentumisena. Tulevaisuudessa markkinakorko tuskin voi enää paljon laskea. Tulevaisuus on haastava, sillä tulevaisuudessa korkojen nousu ja lainsäädäntövaateiden kustannukset nostavat lainarahan hintaa, jolloin asiakkaat todennäköisesti harkitsevat tarkemmin pankkipalveluidensa käyttöä ja lainanottoa. (Vauhkonen 2010.)

Suomessa asetettiin laki väliaikaisesta pankkiverosta 1.1.2013. Se on kolmevuotinen laki, joka alkaa vuonna 2013 ja loppuu vuonna 2015. Pankkiveron suuruus lasketaan pankkien vakavaraisuusvalvonnassa käytettävien riskipainotettujen erien edellisvuoden lopun määrästä. Pankkiveron yhteenlaskettu osuus pankkia kohti on 0,125 % riskipainotettujen erien määrästä. Pankkiveron tavoitteena on kerätä valtion kassaan varallisuutta mahdollisten rahoitusongelmien varalle. (Pankkiveron eräpäivä on 30. huhtikuuta 2014.) Kansainvälisen luottoluokittaja Moody's:n mukaan pankkivero tulee heikentämään suomalaispankkien luottoluokitusnäkyviä. Ajankohta väliaikaisen pankkiveron keuulle on erittäin huono, sillä pankkien tuloksentelekyky kärsii jo nyt luottotappioiden kasvusta ja heikosta talouskasvusta. (Lassila 2012.)

3.2 Basel-säännökset

Baselin säännökset ovat Baselin pankkivalvontakomitean (Basel Committee on Banking supervision, BSCS) kehittämiä. Nämä lainsäädäntövaatteet ovat kansainvälisiä, ja niiden tarkoituksena on pääasiassa kehittää poliittisista ratkaisuista kehitettyjä säädöksiä ja suosituksia. Tavoitteena on, että viranomaiset ryhtyvät toteuttamaan niitä omissa lainsäädännöissään ja sen avulla parantamaan pankkivalvontaa maailmanlaajuisesti. (Basel Committee on Banking Supervision n.d.)

EU:n komissio oli jo ennen varsinaista finanssikriisiä laatinut koko EU-jäsenvaltioille yhtenäisiä vakavaraisuussäännöksiä, Basel I ja II -säännöt. Basel I -säännöstö tuli voimaan vuonna 1988. Sen tavoitteena oli eri maiden pankkien vähimmäispääomavaatimusten yhtenäistäminen. Tätä ennen useilla kansainvälisillä pankeilla oli tapana toteuttaa tuloksellista toimintaa sijoittamalla varojaan sellaisiin maihin, joissa pääomavaatimustasot olivat hyvin pienet. Jo Basel I -säännöksen edellytys oli, että pankeilla on omaa pääomaa 8 % suhteessa riskipainotettuihin saataviin. Todellisuudessa pankkien riskejä ei voitu tehokkaasti mitata, joten nähtiin järkeväksi asettaa uusi, tehokkaampi Basel II -säännöstö. (Jokivuolle & Vauhkonen 2010, 9.) Basel II -säännöstö hyväksyttiin vuonna 2004, ja sen oli tarkoitus tulla voimaan vuoden 2006 lopussa. Säännöstöä ei kuitenkaan saatu tavoiteaikataulussa käytäntöön, sillä se tuli kokonaisuudessaan se tuli voimaan vasta vuoden 2010 lopussa. (Vakavaraisuusvalvonta 2011.)

Basel II -säännöksessä merkittävimpana tavoitteena oli pankkien luottoriskillisten saamisten riskipainojen laskeminen. Kaikkiaan Basel II -säännöksessä oli kolme pilaria. Pääomavaatimusten lisäksi toiseen pilariin sisältyi omien varojen riittävyyden arviointi ja niiden valvojalle oikeus lisäpääomien vaatimiseen, mikäli niistä olisi puutetta. Kolmannessa pilarissa olivat julkistamisvaatimukset, joiden tarkoitus oli lisätä pankkien markkinakuria. (Farquhar & Meidan 2010, 38–39; Jokivuolle & Vauhkonen 2010, 9–19.)

Yhtenä synä finanssikriisin syntyyn ja sen vakavuuteen oli se, että monissa maissa pankeilla oli huomattavasti taseen ulkopuolista lainarahoitusta. Tämä johti myös oman pääomapohjan määrän ja laadun heikkenemiseen. Myös likviditeettipuskurit olivat riittämättömiä kestämaan talouden notkahdusta. Näistä syistä johtuen pankit eivät kyenneet selviytymään luottotappioistaan eivätkä taseen ulkopuolisista vastuista, joita varjopankkitoiminta oli kasvattanut. Tilannetta voidaan kuvata vierivänä lumipallona, joka suureni edetessään. (Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems 2010.) Myös pankkitoiminnan valvonnan puute oli yksi merkittävä finanssikriisin syntyyn vaikuttava tekijä (Vesala 2010).

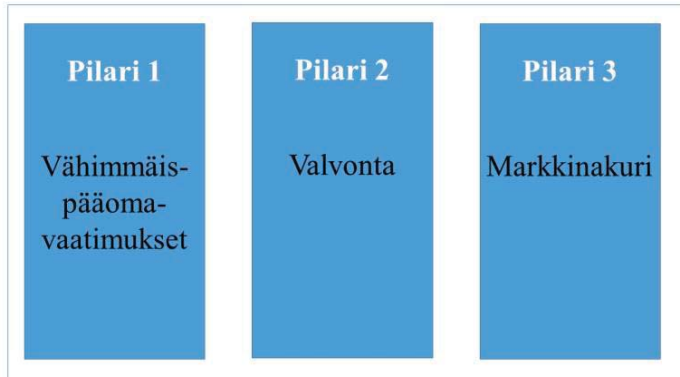
Basel I ja II -säännökset eivät siis olleet riittäviä sääntelemään finanssikriisin kaltaisten kriisitilanteissa toimivien pankkien toimintaa. Heti finanssikriisin puhjettua alettiinkin suunnitella uutta, täydentävää Basel III -säännöstä, jonka tarkoituksena olisi puuttua edesmenneestä kriisistä löydettyihin, säädöksissä havaittaviin puutteisiin. Tämän uuden Basel III -säännöksen tarkoituksena on siis asettaa lisäsääntelyä jo vanhojen säännösten lisäksi. (Laitinen 2011.) Uusien vakavaraisuussääntöjen tavoitteena on erityisesti pankkien luottoriskillisten saamisten riskipainojen uudistaminen. Tämän uudistuksen avulla pystytään entistä paremmin varautumaan rajuihin luottotappioihin. Mikäli pankkien vakavaraisuus olisi erityisen heikko, finanssikriisin tyypiset luottotappiot olisi joka tapauksessa oltava mahdollista kattaa ilman, että tallettajien talletussuojat olisi uhattuna. Tällä tavoin pyritään parantamaan kuluttajien asemaa ja heidän luottamusta rahoitussektoriin. (Paineita pankkien vakavaraisuussääntelyn muuttamiseen 2010.)

Kun vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen huomattiin Basel II -sääntöjen heikkoudet, Euroopan Unioni ja Baselin pankkivalvontakomitea alkoivat kiivaasti valmistella muutoksia vanhaan säännöstöön (Kontkanen 2011, 90). Uuden Basel III -säännöksen tavoitteena on pankkisääntelyyn liittyvä laaja uudistuskokonaisuus, jonka myötä pankkikohtaisten omien pääomien laatuvaatimukset tulevat kiristymään (Vauhkonen 2010, 29). Vuonna 2010 Baselin komitea julkaisi Basel III suosituksensa uusista pankeista koskevista vakavaraisuus- ja likviditeettivaatimuksista (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/36/EU 2013, 176).

Basel III -sääntöillä pyritään parantamaan pankkien vakavaraisuusastetta, riskipuskureita sekä asettamaan uusia likviditeettivaatimuksia (Euroopan pankeilta puuttuu 70 miljardia euroa 2013). Basel III -säännösten keksien muutos verrattuna Basel II -säännöstöön liittyy siis sen ensimmäiseen pilariin eli vähimmäispääomavaatimusten laskentaan. Tarkoituksena on, että viranomaisilla on paremmat välineet puuttua pankkien taloudellisiin ongelmiin ja vastuuttoomaan toimintaan. Kyseinen säädös on maailmanlaajuinen, ja sen on tarkoitus tulla asteittain voimaan vuoteen 2019 mennessä. Basel III tiukentaa vakavaraisuusvaatteita kolmella eri tavalla: tiukentamalla omien varojen laatuvaatimuk-

sia, vähentämällä riskipainotettuja saamisia ja korottamalla vähimmäisvakavaraisuussuhteen tasoa. Näiden avulla pystytään parantamaan pankkien kriisinsietokykyä ja pienentämään pankkien järjestelmäriskkejä. Kriisinsietokyky tarkoittaa sitä, että pankeilta vaaditaan entistä enemmän omia, laadukkaampia varoja sekä suurempia maksuvalmiuspuskureita kriisitilanteiden varalle. Ennen varsinaisen finanssikriisin syntyä yksittäiset suuret pankit laskivat liikkeelle erilaisia hybridi-lainoja. Finanssikriisin aikana näiden rahoitusinstrumenttien luottamus kärsi, joten uuden Basel III:n mukaan myös rajoituksenalaisten omien varojen hyväksymiskriteerejä ollaan nyt kiristämässä. (Liikanen 2012, 444.)

Kuluttajan silmissä voidaan konkreettisin tavoitteina nähdä pankkijärjestelmän lisääntyvä vakaus ja luotettavuus (Vakavaraisuusvalvonta 2011). Mikäli Basel III osoittautuu käytännössä tehokkaaksi, voi sillä olla tulevaisuudessa merkittävä rooli ajatellen pankkien riskinoton kannustimia sekä liiallisen velkarahan käyttöä (Liikanen 2012, 444).

Kuvio 1. Baselin pilarit (Basel Committee on Banking Supervision reforms – Basel III 2014)

Baselin lainsäädäntövaateet jakautuvat kolmeen, toinen toistaan täydentävään pilariin (kuvio 1). Ensimmäisessä pilarissa ovat vakavaraisuussuhde, pääomapuskurit sekä vähimmäisomavaraisuusaste. Toisessa pilarissa ovat riskienhallinta ja valvontamenetelmät sekä mahdolliset sanktiot. Kolmas pilari sisältää markkinakurin mukaiset julkistamisvaatimukset ja sanktiot. (Basel Committee on Banking Supervision reforms – Basel III 2014.)

Taulukko 1. Basel III voimaantulo (Basel III phase-in-arrangements 2014)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Ydinpääoman vähimmäismäärä	3,5 %	4,0 %			4,5 %		4,5 %
Yleinen pääomapuskuri				0,625 %	1,25 %	1,875 %	2,5 %
Ydinpääoma + yleinen pääomapuskuri	3,5 %	4,0 %	4,5 %	5,125 %	5,75 %	6,375 %	7,0 %
Aseitain voimaantulevat vähennykset ydinpääomasta		20 %	40 %	60 %	80 %	100 %	100 %
Ensisijainen pääoma	4,5 %	5,5 %			6,0 %		6,0 %
Kokonaispääoma				8,0 %			8,0 %
Kokonaispääoma + yleinen pääomapuskuri		8,0 %		8,625 %	9,25 %	9,875 %	10,5 %
Maksuvalmiusvaatimus (LCR)			60 %	70 %	80 %	90 %	100 %
Pysyvän varainhankinnan vaatimus (NSFR)						Vähimmäis-vaatimukset	

Taulukosta 1 nähdään, että pankkien ydinpääoman koostumus tulee muuttumaan merkittävästi, lukuun ottamatta kokonaispääoman vaatimustasoa. Vuoden 2015 jälkeen ydinpääomaa pitää olla vähintään 4,5 % riskipainotetuista saatavista. Myös yleisen pääomapuskurin suuruus kasvattaa ydinpääomaa, sillä yleinen pääomapuskuri koostuu samanlaisista varoista kuin ydinpääoma. Kaikkiaan ydinpääomaan luettavia varoja tulee olla vuoteen 2019 tultaessa 7 %. Vaikka oman pääoman kokonaismäärä pysyykin ennallaan, nousee se kuitenkin yleisen pääomapuskurin myötä, sillä vuonna 2019 oman pääoman ja yleisen pääomapuskurin vähimmäisvaatimus on 10,5 % riskipitoisista saatavista. (Basel III phase-in-arrangements 2014.)

Maksuvalmiuskriiseistä selviytymiseksi Basel III:n myötä luottolaitoksille asetetaan myös uusi maksuvalmiusvaatimus LCR (Liquidity Coverage Ratio), joka määrää luottolaitosten maksuvalmiuspuskurin olevan yhtä suuri kuin se,

mikä on ulosmenevien stressitestattujen kassavirtojen määrä kuukaudessa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että pankeilla on oltava laadukkaita, likvidejä varoja kattamaan 30 päivän raju likviditeettihäiriö. Noin viikon mittaisten häiriöiden kattamiseksi pankeilla tulee olla käteistä ja erittäin likvidejä varoja, kuten valtion joukkolainoja, mutta pidemmän häiriön varalta reservissä voi olla myös vähemmän likvidejä varoja. (Basel III: The Liquidity Coverage Ratio and liquidity risk monitoring tools 2013.) Pysyvän varainhankinnan, NSFR:n (Net Stable Funding Ratio) kriteereiden mukaan rahoituslaitoksilla tulee olla enemmän myös pitkäaikaista rahoitusta (Basel III: The Net Stable Funding Ratio 2014). Uudet likviditeettivaatet vaativat luottolaitoksilta lisää resursseja. Jotta kulut ja tavoitteet tulee katettua, näkyvät vaatimukset myös ulospäin, sillä lopulta asiakas on se, joka maksaa.

Useat etenkin pienet pankit valittavat lainsäädäntövaateiden merkittävää kiristymistä. Pienille pankeille lisääntyvä työn määrä esimerkiksi lisääntyneen raportoinnin muodossa on suhteellisesti suuri, mutta pääasiassa Suomessa toimivat pankit ovat jo saavuttaneet uuden Basel III:n asettamat minimivaatimustasot. Useat toimijat myös väittävät kannattavuuden laskevan hyvin alhaiseksi johtuen uusista lainsäädäntövelvoitteista. Todellisuus kuitenkin on se, että kannattavuus tulee lähtökohtaisesti laskemaan perinteisen korkokatteen johdosta. Toisaalta uusien lainsäädäntövaateiden asettamista jo valmiiksi hyviin, vähempiriskisiin pankkeihin tuntuu järjettömältä ja ylimääräiseltä, mutta on kuitenkin muistettava, että tavoitteena on luoda globaali, yhtenevä keino valvoa pankeja ja niiden toimintaa. (Valtiovien taloudellinen tila ja riskit 2013.)

4 Tutkimustulokset

4.1 Taloustilanteen aiheuttamat haasteet

Vuoden 2008 finanssikriisin seurauksena Suomen talous ajautui taantumaa, eikä siitä vielä tänäkään vuonna olla Suomessa nousu. Talouden taantumasta johtuen pankkien viitekorot ovat syöksyneet historiallisesti katsottuna erittäin matalalle ja yrityksillä ja yksityisellä sektorilla ei ole niin paljon varallisuutta investointeihin ja tuhlattavaksi kuin nousu- tai korkeasuhdanteen aikaan – yritykset säästävät mahdollisuuksien mukaan lykkäämällä investointipäätöksiä ja irtisanomalla henkilöstöä. Syynä näihin toimenpiteisiin ovat yritysten vähentynyt tilauskanta ja viennin hiipuminen. Suomessa taantuma taittuu noususuhdanteeksi yleensä vientiteollisuuden tilausten lisääntyessä. Vientisektorin elpymiseen vaikuttavat osaltaan myös Suomen sekä Euroopan poliittiset päätökset, jotka voivat vaikuttaa viennin kannattavuuteen. Kun yritykset irtisanovat ja lomauttavat työntekijöitään, ei yksityiselläkään sektorilla ole niin paljon kulutettavaa varallisuutta kuin tilanteessa, jossa työllisyys on normaali. Tässä tutkimuksessa tarkasteltavan talousalueen vahva vientiyrittysten asema takaa hyvät edellytykset pk-yrityksille ja sen tilauskannan ylläpitämiseen. Kaikki yritykset eivät kuitenkaan elä suuryritysten ”siivellä”, mistä johtuen talouden taantuma on osaltaan iskenyt Ylä-Savonkin seutukuntaan. Viimeisten kahden vuoden aikana järjestämättömät lainat ovat lisääntyneet.

Haastateltava nro 1: *”Vaikka matala korkotasoa syökin pankin katetta, toisaalta se kompensoi vahvasti muuten heikkoa taloustilannetta. Jos korot olisivat samalla tasolla kuin viisi tai kymmenen vuotta sitten, luottotappioiden ja järjestämättömien määrä olisi aivan jotain muuta, mitä se on nyt tai tulee lähitulevaisuudessa olemaan.”*

Tällä hetkellä korot eivät kovinkaan merkittävästi nosta lainarahan hintaa. Jos tässä taloustilanteessa viitekorot olisivat samat, mitä ne olivat esimerkiksi vielä vuonna 2007 eli noin viisi prosenttia, kasvattaisi se takaisinmaksettavan lainasumman kokonaissaldoa erityisesti suuremmissa lainoissa hyvin huomattavasti. Nyt voidaankin konkreettisesti huomata, mihin finanssipolitiikan keinoilla pyritään – ylläpitämään ja kasvattamaan talouden kasvua huonossa taloustilanteessa.

Yksityisasiakkaiden lyhennysvapaat ja lainarästit ovat viime aikoina lisääntyneet. Suurin osa laina-asiakkaista on asunovelallisia. Mikäli asiakkaalla on huono työtilanne irtisanomisen tai lomautuksen takia, talous ajautuu helposti tiukoille, mikäli ei ole aikaisempia säästöjä tai muita rahalahjeita ylimääräisten menojen ja lainan takaisinmaksuun. Kun yksityisen laina-asiakkaan talous ja rahavirrat supistuvat, on erityisen tärkeää sopia pankin kanssa lainan lyhennysohjelmasta.

Haastateltava nro 2: *”Heikentyneen taloustilanteen johdosta etenkin yksityisasiakkaiden sektorilla lyhennysvapaiden määrä on kasvanut. Lyhennysvapaiden määrän kasvu kertoo taloustilanteen heikentymisestä sekä siitä, että lähitulevaisuudessa alaskirjausten eli luottotappioiden määrä tulee kasvanemaan.”*

Pääosa lyhennysvapaiden hakijoista on asunovelallisia. Lyhennysvapaalla tarkoitetaan lainan maksuvapaita kuukausia, jolloin lainan pääomasta maksetaan pankille vain sen kasvanut korko. Maksuvaikeuksista selviytyminen edellyttää erityisesti asiakkaalta aktiivisuutta. Pankin sisäinen järjestelmä kuitenkin ilmoittaa maksuvaikeuksista, mutta asiakkaalla täytyy olla halu korjata se.

Vakuuksien arviointi

Viimeisenä vaihtoehtona asunovelallisen tilanteessa on asunnon eli vakuuden realisoiminen. Heikentyneestä taloustilanteesta johtuen asuntojen myyntiajat pitkittyvät usein hyvinkin paljon. Jotta asunto saadaan kaupaksi, täytyy sen hintaa laskea. Huonossa taloustilanteessa asuntojen hintojen laskiessa on pankin riskien kannalta erityisen tärkeää, että asuntojen vakuusarvot arvostetaan realistisesti. Asunnon vakuusarvoa arvioitaessa yksi merkittävin asia on sen sijainti.

Haastateltava nro 4: *"Jos vakuudellinen kiinteistö sijaitsee alueella, jossa ei ole vastaavia kohteita myynnissä, on sen vakuusarvon arvioinnissa oltava tarkkana. Tarkkana oleminenkaan ei usein riitä, vaan on oltava kriittinen ja jopa pessimisti sitä arvioitaessa."*

Jotta vakuusriskejä pystytään hyvissä ajoin välttämään, on tärkeää arvioida vakuusarvoja uudelleen tasaisin väliajoin.

Haastateltava nro 3: *"Voi olla hyvinkin niin, että 10 vuotta sitten kiinteistön vakuusarvo on ollut 20 % suurempi, mitä se nykytilanteessa on."*

Joillakin Ylä-Savon syrjäseuduilla kiinteistöjen arvot ovat viime vuosina laskeneet johtuen alueiden muuttotappiosta ja ostovoiman heikentymisestä. Toisaalta suuren kaupungin läheisyys on voinut jopa nostaa asuntojen ja kiinteistöjen arvoja viime vuosina. Myös muualla Suomessa trendi on ollut vastaava: kasvukeskuksien ympäristössä asuntojen hinnat ovat jopa nousseet, kun syrjäisemmillä seuduilla arvokehitys on ollut päinvastainen. On siis erityisen tärkeää tiedostaa juuri kyseisen alueen kiinteistöjen sen hetkinen hintataso, jotta ylimääraisiltä riskeiltä voidaan välttyä.

Haastateltava nro 2: *"Tärkein työkalu vakuuksien arvioinnissa on ammattitaitoinen henkilöstö. Sen avulla suurimmat, itsestään selvät riskit voidaan välttää. Toki ihminen ei ole kone, joten vahinkoja voi sattua myös heille."*

Jos kiinteistön arvon määrittäminen tuntuu liian haastavalta, eikä oman henkilöstön voimin varmistuta vakuuden arvosta, arvioinnissa tukeudutaan myös usein paikallisiin, puolueettomiin kiinteistönvälittäjiin. Silloin saadaan ainakin varmistus siitä, mikä kyseisen kiinteistön sen hetkinen realistinen arvo on.

Yrityspuolella pienen pankin toiminta keskittyy lähtökohtaisesti suhteellisiin pieniin yrityksiin. Suurempien yritysten rahoitukseen pienellä pankilla ei yleensä ole intressiä tarttua riskien kasvaessa suureksi suhteessa pankin taseeseen.

Haastateltava nro 1: *"Ylä-Savon elinkeinorakenne painottuu vahvasti maa-, maito-, metsä- ja metalliteollisuuteen. Jos metsä-alan yritys aikoo investoida uusiin metsäkoneisiin, on hyvin tavanomaista, että rahoituslähteenä on rahastoyhtiö, jolloin meidän riski ei lisäänty."*

Yrityksien vakuuksia arvioitaessa tulee olla hyvä osaaminen juuri kyseisestä toimialasta. Monet suuremmat yrittäjäasiakkaat käyttävät investointien rahoittamiseen myös rahastoyhtiöiden palveluja, jolloin pankin riskit eivät kasva. Alan tuntemuksella ja tulevaisuuden realistisella arvioinnilla on riskien välttämiseksi erityinen painoarvo. Pankin asiantuntijat eivät voi työskennellä tunteen perusteella, vaan rahoituskohteen arvioinnin on perustuttava laskelmiin ja faktoihin.

Korkokatteen heikkeneminen

Heikentyneestä taloustilanteesta johtuen Euroopan keskuspankki on laskenut Euribor- eli viitekorkoa siten, että vuosina 2013 ja 2014 se oli historiallisesti katsottuna matalimmalla tasolla. Pankin perinteinen tulos syntyy rahoituskatteella eli anto- ja otto-lainauksen korkojen erotuksella. Asiakkaasta ja asiakassuhteesta riippuen pankki lisää antolainauksessa viitekorkon päälle asiakaskohtaisen marginaalin. Viitekorkojen ollessa matalalla pankit joutuvat myöntämään lainoja edullisemmalla kokonaiskorolla kuin muutamia vuosia aiemmin. Viimeistään kilpailu pitää kokonaiskorot alhaisina. Vaikka Ylä-Savon talousalueella pienten paikkakuntien asukasluvu ei välttämättä ole suuri, on jokaisella Säästöpankki Optian toimialueella tällä hetkellä vähintään yksi kilpailijapankki. Rahoituskatteen ollessa entistä pienempi on pankin korvattava menetetty tuotto jollain toisilla tuotteilla tai palveluista perittävillä maksuilla.

Haastateltava nro 2: *"Korkokatteen pienentyessä on erityisen tärkeää hakea tuottoa muista tuotteista. Merkittävimpiä lisätuotteita ovat viime vuosina vahvasti lisääntyneet säästämis- ja sijoittamistuotteet sekä palvelut. Myös palvelumaksujen ja palkkioiden perinnän merkitys korostuu entisestään."*

Jotta pankin tuloksentelekyky säilyy myös korkotason ollessa matalalla, on tärkeä keksiä vaihtoehtoiskeinoja sen säilyttämiseksi. Viime vuosina talletuskorkojen alentumisen myötä säästämis- ja sijoitustuotteet ovat ylläpitäneet pankin tuloksentelekykyä, sillä ihmiset pyrkivät maksimoimaan sijoitustensa tuoton.

Haastateltava nro 4: *"Kun talletuskorot ovat jo lähellä nollaa, on järkevää säästää ja sijoittaa vaikka rahamarkkinoille "varmalla" tuotolla. Sillä kuitenkin lähtökohtaisesti saavutetaan positiivinen reaali- tuotto sijoitukselle inflaation jälkeen."*

Viitekorkojen ollessa matalalla ei pankilla ole mahdollisuutta maksaa asiakkaan talletuksista suuria korkoja. Korkotaso on tällä hetkellä sitä luokkaa, että inflaatio syö jo korollisten talletusten käyttöarvoa. Järkeväksi vaihtoehdoksi siis jäävät talletuksien sijaan esimerkiksi pitkät korkorahastot, jolloin tuotto kuitenkin nousee usein korkeammaksi kuin perinteinen talletuskorko.

Haastateltava nro 6: *"Heikentyneessä taloustilanteessa yhtenä keinona tuloksenteleön ylläpitämisessä oleellisena keinona on kokonaisasiakkuuksien vaaliminen."*

Pankeissa normaalina, perinteisenä asiakkaana voidaan kuvitella asuntovelallinen perhe. Heikon korkotason aikaan asuntolainaa nimitetään pankeissa usein yksinkertaisesti ”sisäänheittotuotteena”. Kun asiakas on saatu asuntolainan myöntämisellä pankin asiakkaaksi, pankin tuloksenteon kannalta on tärkeää saada myös keskitettyä asiakkaan kaikki muut mahdolliset palvelut samaan pankkiin. Jotta asiakas saadaan kokonaisasiakkaaksi, on oleellisen tärkeää, että tarjottavat palvelut ovat vähintään yhtä hyviä kuin kilpailijoilla. Kun lainan korko on pieni, ei viimeisellä lainamarginaalin kymmenyksellä ole asiakkaalle välttämättä tärkeää merkitystä pankin valinnassa. Oleellisempaa on se, kuinka asiakas toivoo pankin hoitavan asiakassuhdettaan ja kuinka pankin muut palvelut toimivat verrattuna kilpailijapankkiin.

Haastateltava nro 4: *”Paras lopputulos saadaan, kun esimerkiksi lapsiperhe tarvitsee asuntolainan. Laina myönnetään ja samalla perhe aloittaa kuukausittaisen rahastosäästösopimuksen. Lisäksi kaikki perheen jäsenet tarvitsevat päivittäiseen maksuliikenteeseen maksu- ja pankkikortit sekä verkkopankkitunnukset.”*

Kiristynyt kilpailu

Kokonaisasiakkuuksien hankkiminen edellyttää pankilta tuotteiden, hinnan ja palvelun toimivaa kokonaisuutta.

Haastateltava nro 4: *”Asuntosijoittajat käyttävät usein kohdetta etsiessään sanontaa ”sijainti, sijainti ja sijainti”, mutta meillä pankkimaailmassa ne asiakkaat, joita me tarvitsemme, arvostavat ajatusta ”palvelu, palvelu ja palvelu”. Vaikka suuri osa pankkipalveluista käyttävistä asiakkaista käyttävätkin pääasiallisena yhteysvälineenä verkkoa ja mobiilipalveluita, on henkilökohtaisen palvelun merkittävyys toisaalta lisääntynyt, kilpailijoiden sitä karsiessa.”*

Vaikka nykyään vain harvat pankin asiakkaat käyttävät pankkipalveluiden hoitamiseen konkreettista pankissa asiointia, on sen merkitys osittain jopa kasvanut, kun ihmisistä on tullut entistä vaativampia. Se suhteellisen pieni asiakaskunta, joka asioi päivittäin kivijalkakonttorissa, arvostaa hyvän, henkilökohtaisen asiakaspalvelun toteutumista suuresti.

Haastateltava nro 6: *”Asiakkaat ovat lähtökohtaisesti valmiita maksamaan jopa enemmän, kun tietävät saavan laadukasta ja loppuunsaatettua asiakaspalvelua niin verkossa, mobiilissa, puhelimessa ja erityisesti konttorissa asioidessaan.”*

Nykyään asiakkaaseen tehdään vaikutus erityisesti asiakaspalvelulla ja sen laadulla. Avoimuus, tavoitettavuus, asiakaslähtöisyys ja palvelualltius ovat näitä asioita. Jos kilpailijapankissa jokin näistä asioista ei toteudu, ollaan valmiita hakemaan toivottua palvelua toisesta pankista. Asiakas, joka arvostaa palvelua, on valmis maksamaan saamaansa kohtelusta.

Haastateltava nro 2: *”Jos esimerkiksi paikallisella, hyväksi ja luotettavaksi yrittäjäksi todetulla yrittäjällä tulee pankkien kesälomien aikaan yllättävä, pakollinen meno, voi tämä ottaa henkilökohtaiseen pankin yhteyshenkilöön yhteyttä ja luottopäätös saadaan aikaan hyvinkin nopeasti.”*

Asiakaspalvelu ja joustava palvelu ovat edellytyksiä sille, että asiakas saa mahdollisimman nopeaa palvelua pankilta, joka tuntee asiakkaansa. Säästöpankki on ollut useina vuosina peräkkäin suomalaisista pankeista asiakastytyväisyysskyselyiden parhaimmistoa. Kun suuri osa päivittäin käytettävistä pankkipalveluista on siirtynyt verkkoon ja mobiiliin, palvelun laadun merkitys on jopa kasvanut.

Vaikka myös Säästöpankeilla on tavoitteena saada toiminnastaan mahdollisimman suuret voitot, ei voiton tavoitteleminen ole niin kärjistettyä verrattuna esimerkiksi suuriin, osakkeenomistajien omistamiin liikepankkeihin. Liikepankeissa ehdottomasti merkittävin tavoite on tuottaa osakkeenomistajille mahdollisimman suuret voitot ja osingot sekä kasvattaa olemassa olevien osakkeiden arvoa. Kun ainoana pankkiliiketoiminnan lähtökohtana on voittojen maksimoiminen, useat suuret, osakeyhtiömuotoiset pankit karsivat kulujaan siitä, mikä vie suurimman osan katteesta: henkilökunnasta ja pankkien aukioloajoista. Vaikka suhteellisen pieni määrä käyttää pankkiasiointiin kivijalkapankkia, on sen olemassaolo kuitenkin monelle tärkeä.

Pankkivero

Suomen ylin päättävä toimielin, eduskunta hyväksyi lakiehdotuksen väliaikaisesta pankkiverosta, joka otettiin käyttöön 1.1.2013. Pankkivero on kolmevuotinen ja loppuu vuonna 2015. Pankkiveroa on kritisoitu paljon, sillä ajankohta on lähtökohtaisesti huono pankkeihin koskeviin ylimääräisiin verotuksiin.

Haastateltava nro 1: *”Kun taloustilanne on jo valmiiksi heikko, on järjetöntä asettaa pankeille lisäveroja. Jostainhan verot on joka tapauksessa maksettava – tässä tapauksessa uskon, että jokainen pankki perii sen asiakkaalta, joko suoraan tai välillisesti.”*

Pankkiveroa kritisoitaessa sen asettamisen ei ole todettu olevan kovin pitkälle suunniteltu toimi, sillä lainarahan kallistuuessa talouden kasvu ei ainakaan nopeudu vaan pikemminkin päinvastoin. Pankkiveron suuruus on 0,125 % pankin riskipainotettujen erien määrästä.

Haastateltava nro 1: *"Vaikka prosentuaalisesti katsottuna veron osuus onkin pienen kuuloinen, oli se meillä kuitenkin vuonna 2013 lähes miljoona euroa. Kyseisen vuoden tuloksesta se tarkoittaa noin viittä prosenttia."*

Tällä hetkellä uusia pankkeihin kohdistuvia ylimääräisiä veroja ei ole tiedossa. Tulevaisuutta ei voi tietenkään ennustaa, mutta haastateltavat näkevät, että pankkien tuloja verotetaan muutenkin jo rankasti. Jatkuvien, kiristyvien lisäverojen avulla varmistetaan ainakin se, ettei talouskasvu lähde Suomessa nousuun johtuen asiakkaiden korkeammista lainamarginaaleista.

4.2 Lainsäädäntövaateiden muutokset

Uusien, kiristyvien lainsäädäntövaateiden muutokset eivät suoranaisesti juurikaan näy pankin rajapinnassa työskenteleville. Eniten lainsäädäntövaateet vaikuttavat pankin hallintopuolella ja ylemmässä johdossa työskentelevien arkeen. Myös aikaisemmin on ollut pankkeihin kohdistuvia lainsäädäntövaateita. Niiden puitteissa toimintaa on ollut kuitenkin nykyiseen verraten yksinkertaista toteuttaa, sillä niiden saavuttaminen ei hyvässä kunnossa olevassa pankissa ollut kovinkaan haastavaa.

Haastateltava nro 2: *"Uusien lainsäädäntövaateiden tavoitteena on hillitä yksittäisten pankkien riskienottoa. Esimerkiksi ydinpääoman ja vakavaraisuuden kasvattaessa riskit täytyy ottaa entistä tarkemmin huomioon."*

Suomalaisten pankkien tämänhetkinen tilanne lainsäädäntövaateiden ylitsepääsemiseksi on hyvällä tasolla verrattuna muihin eurooppalaisiin pankkeihin keskimäärin. Yleisesti ottaen yksittäiset pankit ovat valmistautuneet tuleviin haasteisiin keräämällä taseisiinsa pitkäaikaista rahoitusta mm. määräaikaistalletuksia keräämällä. Säästöpankkien uusi yhteenliittymä oli myös lainsäädäntövaateiden velvoittama pakote – yksittäinen pieni, erillinen Säästöpankki ei pystyisi tulevaisuudessa vastaamaan lainsäädäntövaateisiin samanaikaisesti kannattavaa pankkiliiketoimintaa toteuttaen. Uudet Basel III -sääntelyn vaatimustasot lasketaan eri tavalla kuin aiemmassa Basel II -säännöstössä. Koska Säästöpankki Optia on jo ennen lainsäädäntövaateiden kiristymistä ollut hyvässä kunnossa, ei uusien vaateiden selvittämiseksi tarvitse tuhlaa kohtuuttomasti resursseja.

Haastateltava nro 1: *"Olemme jo hyvissä ajoin varautuneet Basel III voimaantuloon ja tulemme selviämään vaateista hyvin. Tosin lisätyötä ja resursseja se vaatii."*

Omien pääomien laatuvaatimusten kiristytessä pankin vakavaraisuus saattaa hieman laskea. Omien pääomien laatuvaatimusten muuttuminen aiheuttaa pankille epäsuoria kuluja, mikä näkyy suoraan pankin kannattavuudessa. Rahoituksen hintaa nostaa lainsäädäntövaateiden vaatimus pankkien pidennetystä varainhankinnasta. Aiemmin "ylimääräistä" varallisuutta voitiin käyttää enemmän tuottavaan rahoitustoimintaan, sillä aikaisemmin omaa pääomaa ei tarvinnut sitoa pankin omiin pääomiin niin paljon kuin nyt. Kun pitkäaikaista rahaa täytyy pahimmassa tapauksessa "ostaa" omiin varoihin, jää varoja antolainausliiketoiminnan toteuttamiseksi vähemmän.

Haastateltava nro 1: *"Jotta omaa pääomaa ei tarvitsisi nostaa ostettavalla varallisuudella, on erityisen tärkeää pyrkiä maksimoimaan pankin tulos, jotta voittovaroja voidaan sitoa pääomavaatimuksien täyttämiseen."*

Viitekorkojen ollessa matalalla on tärkeää ylläpitää hyvää tuloksetekokykyä myös muiden tuotteiden myynnillä. Kiristyneet lainsäädäntövaateet lisäävät myös pankkien raportointivelvollisuutta pankkiviranomaisille. Uusiin raportointivaatimuksiin täytyy panostaa tehostamalla ja satsaamalla tietoteknisiin vaatimuksiin.

Kun lainsäädäntövaateilla pyritään saamaan pankkien pääomista aiempaa vähempiriskisiä, saattavat yritysten lainat kallistua. Yrityslainojen riskipaino on 100 %, mikä tarkoittaa sitä, että pankilla on oltava vastaava raha myös omilla pääomilla, jotta kriisitilanteen sattuessa lainatut omaisuuserät pystytään maksamaan niiden alkuperäisille tallettajille. Tilanne on hieman ristiriitainen, sillä omien pääomien sijoittamista on rajoitettu vahvasti, joten niille ei saada kunnollista tuottoa. Mutta toisaalta yrityslainat ovat lähtökohtaisesti pankille tuottavia johtuen korkeammista lainamarginaaleista. Asuntolainojen riskipaino on 35 %, mikä käytännössä tarkoittaa sitä, että pankilla on oltava 35 % asunnon arvosta omia pääomia.

Haastateltava nro 1: *"Viime vuosina olemme kasvattaneet yritysrahoituskohteita. Pienyritykset ovat usein asiakkaina tuottavia ja yrityksen onnistunut suhde pankkiin avaa usein myös uusia asiakassuhteita yrittäjään ja hänen perheeseen."*

Uusien lainsäädäntövaateiden yksi merkittävä ehto on pysyvän varainhankinnan (NFSR) vaatimus. NFSR-vaatimuksen mukaan pankeilta vaaditaan yli vuoden pituisia rahoitusta suhteessa sen myöntämiin lainoihin. Kun lainsäädäntövaateet asettavat paineita pitkän rahan hankintaan, voidaan sen olettaa nostavan pitkien talletuskorkojen hintoja. Maksuvalmiusvaatimus eli LCR-vaatimus tarkoittaa likvidien varojen suhdetta seuraavien 30 päivän aikana erääntyviin velkoihin. Jos pankin asiakkaan talletus erääntyy kuukauden sisällä, minkä jälkeen hän nostaa sen pois, täytyy pankilta löytyä vastaava määrä likvidiä rahaa.

Käytännössä uudet lainsäädäntövaateet lisäävät pankkien kuluja. Kulut tulevat siirtymään todennäköisesti välillisesti asiakkaiden maksettavaksi. Koska uusien lainsäädäntövaateiden tavoitteena on pankkien ottamien riskien vähen-

täminen, suurempiriskisten lainojen hinnat tulevat nousemaan. Erityisesti tämä tulee näkymään yrityslainojen lainamarginaaleissa. Lainsäädäntövaateiden vaatimukset pysyvistä varainhankinnasta tulee mahdollisesti nostamaan pienten määräaikaistalletuksien hintoja, ja pankkien välillä voidaan tulevaisuudessa nähdä jopa kilpailua niistä.

5 Pohdinta

Vuonna 2008 puhjennut finanssikriisi ajoi maailmantalouden pisteeseen, jossa myös Suomen talous on painunut hyvin syvälle ja on siellä edelleen. Finanssikriisi sai alkunsa Yhdysvalloista. Amerikkalaispankit olivat luottaneet epärealistisia kohteita ja asiakkaita jopa osavaltion hallituksen painostuksesta tavoitteena talouden kasvu. Asuntojen hinnat romahtivat – asutokupla puhkesi. Rahoituslaitokset eivät saaneet lainojaan takaisin, ja yhä useampi tunnettuakin, vakavarainen pankki ajautui konkurssiin. (The Financial Crisis Inquiry Commission 2011.) Kriisi levisi myös Eurooppaan ja Suomeen. Finanssikriisistä johtuen Suomen talous on edelleen hyvin alhaisella tasolla. Ja samaan aikaan pankkeihin kohdistuvia lainsäädäntövaateita kiristetään, jotta tulevaisuudessa välttyttäisiin vastaavilta kriiseiltä. (Ala-Nisilä 2011, 16.)

Talouden taantuman johdosta pankin perinteisin tulonlähde, korkokate, on laskenut hyvin matalalle. Korkokatteen laskiessa pankkien on haettava muita tuottoja muilla tuotteilla, mikäli mielivät pitää hyvän tuloksentekokyvyn. Lainakaupan vahvistuminen heikentää pankin vakavaraisuutta, sillä uudet lainsäädäntövaateet vaativat riskipainoisten saatavien tilalle omia pääomia riippuen siitä, kuinka riskipitoisia myönnettyt lainat ovat. Etenkin pienyritysten lainakannan vahvistuminen sitoo pankilta omia pääomia paljon, mutta vastaavasti myönnettyjen luottojen tuottavuus on hyvä. (Bank for International Settlements 2014.) Vaikka pienyritysten lainojen myöntäminen sitoo pankin pääomia, olisi pankin kasvun kannalta ehdottoman tärkeää hankkia mahdollisimman pieniriskisiä pienyritysassiakkaita lisää. Tulevaisuudessa korkotason noustessa myös pankin tekemä tulos kasvaisi merkittävästi.

Matalasta korkotilanteesta johtuen pankkien myöntämiä asuntolainoja pidetään niiden huonon tuottavuuden johdosta enemmän ”sisäänheittotuotteina”. Asuntolaina-asiakkailta vaaditaan lähtökohtaisesti kokonaisasiakkuutta. Kokonaisasiakkuuksilla taataan se, että pankki saa myytyä myös muita tuotteita asiakkaille. Nykyään lähes välttämättömiä palveluita ovat mm. kortti- ja verkkopankkipalvelut. Matalan korkotason aikaan myös määräaikaistalletusten korot ovat laskeneet. Talletusten hinnan laskun syynä on se, että pankit eivät pysty ostamaan rahaa kalliilla, koska ne joutuvat kuitenkin myymään sitä pienellä marginaalilla. Kun määräaikaistalletusten korot ovat laskeneet, pienten pankkien on lisättävä säästämisen- ja sijoittamistuotteiden myyntiin suunnattuja resursseja. Nykyisillä talletuskoroilla ei saavuteta edes kunnolla inflaatiotasoa, eli talletustileillä makaavien varojen käyttöarvo syöpyy, vaikka sen bruttokorko ei olekaan nolla. Inflaation ja matalien talletuskorkojen huonon yhdistelmän vuoksi asiakkaalle jäävät vaihtoehdoksi esimerkiksi pienempi riskiset korkorahastot. Tulevaisuudessa säästämisen- ja sijoittamistuotteiden kysyntä tulee varmasti entisestäänkin nousemaan. Kannattavan rahastoyhtiön tuotteiden myynnin tehostamisella pankki pystyy kompensoimaan matalasta korkotasosta johtuvan alentuneen korkokatteen tuoton.

Lainojen myynnillä pankki saa sitoutettua asiakkaansa pankkiin. Vaikka korkotaso ei tällä hetkellä suosi pankin tulostavoitteita, tulevaisuudessa korkotason noustessa myös korkokatteen suureneminen tulee näkymään pankin tuloksessa. Matalan korkotason aikaan pankkien kannattaisi hankkia uusia laina-asiakkaita jopa lähes nollakatteella, sillä tulevaisuudessa korkotaso ei voi käytännössä enää laskea. Korkotason ja talouden odotetaan lähtevän nousuun aikaisintaan vuonna 2016. (Talouden näkymät 2014, 5, 18–19.) Tämän tutkimuksen kohteena oleva Säästöpankki Optia on viime vuosina jatkuvasti vahvistanut asiakashankintaa ja lisännyt lainojen myyntiä – sen intressi ei kuitenkaan ole hankkia asiakkaita sillä kustannuksella, että odottaa parempia aikoja. Yhtenä syynä siihen voidaan myös nähdä kiristynyt lainsäädäntö, jossa myös asuntolainat määritellään lähtökohtaisesti 35 %:n arvostuksella riskipainotetuksi saatavaksi, jolloin myönnettyjen lainojen tilalle tulee hankkia omaa pääomaa, kuten yritysrahoituksessakin. Toisaalta Säästöpankki Optian vakavaraisuus on hyvällä tasolla, jolloin sillä olisi varaa entisestään painottaa lainanmyöntöpolitiikkaansa. Säästöpankin perimmäinen tavoite on kuitenkin asiakkaiden säästämisen ja taloudellisen tilan parantaminen, joten kohtuuttomien riskien ottaminen ei ole sen moraalin mukaista.

Ylä-Savon talousalueella pienten paikkakuntien konttorit joutuvat vastaamaan kiristyneeseen kilpailuun. Jokaisessa tutkimukseen osallistuneen haastateltavan pankkikonttorin sijaitsemassa kunnassa tai taajamassa oli haastateltavilla vähintään yksi kilpailijapankki. Korkotason ollessa matalalla myös marginaalierot ovat usein hyvin pieniä asiakkaasta riippuen. Kilpailukeinoiksi jääkin usein muu kuin hinta – palvelun kokonaisuus ja tarjottavat palvelut. Säästöpankki on saavuttanut useina viime vuosina kansainvälisen EPSI Rating -tutkimuksen mukaan asiakkaiden pankkityytyväisyyskyselyissä suomalaisten pankkien parhaimpia arvosteluita (Säästöpankeilla tyytyväisimmät asiakkaat 2013). Vaikka perinteinen konttoriasiointi on viime vuosina merkittävästi vähentynyt, on palvelulla ja sen laadulla tärkeä rooli kuitenkin niille, jotka konkreettisia pankkipalveluita käyttävät. Etenkin laina-, sijoitus- tai palveluneuvonnan henkilökohtaisen tapaamisen laatu ja onnistuminen luovat pohjaa asiakkaan tulevan pankkisuhteen luomiseen ja sen rakentamiseen. Erityisesti suurempien liikepankkien karsiessa päivittäisasiointipalvelujaan tai jopa sulkiessaan konttoreita Säästöpankki Optialle ja muille pienemmille toimijoille jää enemmän tilaa markkina-alueelleen.

Myös muu palvelun laatu, kuten puhelinpalvelu, tavoitettavuus ja verkko- sekä mobiilipalveluiden toimivuus, on korostunut. Vaikka vain harva asiakkaista käyttää kivijalkakonttorin palveluita päivittäisiin pankkipalveluiden hoitamiseen, on sen olemassaolo monille merkityksellistä. Kun palvelu ja sen laatu on huipputasoa, asiakkaat ovat jopa valmiita maksamaan siitä. Jos kilpailtaisiin pelkällä hinnalla, asiakas ei sitoutuisi pankkiin vaan kilpailuttaisi lainaansa tai talletustaan jatkuvasti. Viimeisen laina- tai talletusmarginaalin kilpailuttavat asiakkaat eivät ole Säästöpankki Optian tavoitelluinta asiakaskuntaa. Säästöpankki Optian yksi ehdoton kilpailuetu on asiakaspalvelu ja sen laatu. Tulevaisuudessa on tärkeää, että myös pienten paikkakuntien konttoriverkosto säilyy.

Heikentyneen taloustilanteen takia Säästöpankki Optian järjestämättömät lainat ovat lisääntyneet viimeisten parin vuoden aikana. Järjestämättömissä lainoissa pankin saaminen on erääntynyt, ja suuret järjestämättömien lainaerien saamiset kertovat usein luottotappioiden tulevasta kasvusta. (Luottolaitosten tilinpäätökset n.d.) Vaikka Ylä-Savon talousalueen työllisyystilanne on pysynyt vaikeasta taloustilanteesta huolimatta kohtuullisen hyvänä, huomataan talouden taantuma pankissa. Suurin osa laina-asiakkaista on asuntovelallisia. Jos asiakkaan taloudellinen tilanne ajautuu huonoksi esimerkiksi lomautuksesta, työttömyydestä tai muusta taloudellisesta vaikeudesta johtuen, pankin viimeisenä vaihtoehtona on vakuudellisen kohteen realisoiminen. Kun huonossa taloustilanteessa ihmisillä ei ole motiivia sijoittaa uuteen asuntoon, samaan aikaan myytäviä asuntoja tulee yhä enemmän myyntiin asunnon tai kiinteistön omistajien maksuvaikeuksien vuoksi. Kun asuntoja on paljon myynnissä ja ostajia on vähän, asuntojen ja kiinteistöjen myyntiajat pitkittyvät ja niiden hintoja joudutaan laskemaan. Erityisesti syrjäisemmällä seuduilla ostajaehdokkaita on entistä vähemmän. Tämä tarkoittaa erityistä tarkkaavaisuutta asuntojen ja kiinteistöjen vakuusarvoja määritettäessä. Talouden taantumia ja pankin riskejä ajatellen on oleellista myös päivittää vakuusarvoja viimeistään siinä vaiheessa, jos asiakas on hakemassa esimerkiksi lisälainaa. Jotta pankki pääsee vaikean taloustilanteen ylitse mahdollisimman pienin luottotappion, täytyy myös pankin antaa asiakkaille tarvittaessa joustoa. On ehdottoman tärkeää, että asiakas ja pankki ovat toisiinsa tasaisin väliajoin yhteydessä. Viimeistään silloin vaaditaan molemmilta osapuolilta aktiivisuutta, kun asiakkaalla on ongelmia maksukyvyyn kanssa.

Suomen huonosta taloustilanteesta huolimatta valtio alkoi kerätä väliaikaista pankkiveroa kaikilta suomalaisilta, itsenäisiltä pankeilta. Väliaikaista pankkiveroa kerätään vuosina 2013–2015. Monet asiantuntijat ovat kritisoineet pankkiveron vaikutusta kansantalouteen. Pankit perivät pankkiveron asiakkailtaan joko suoraan tai välillisesti. (Repo 2013.) Säästöpankki Optian pankkiveron osuus oli vuonna 2013 noin miljoona euroa, noin viisi prosenttia sen vuoden tuloksesta. Säästöpankki Optialle väliaikainen pankkivero tarkoittaa lainamarginaalin kasvua sekä palveluiden hinnoittelun suurentumista. Toisaalta tilannetta kompensoi jo valmiiksi matala korkotas.

Pankkeja koskeva lainsäädäntö on viime vuosina kiristynyt merkittävästi. Lainsäädäntöjen uudistamisen taustana on vuoden 2007 finanssikriisin aikana huomatu pankkien riskienottoon liittyvät heikkoudet. Uuden Basel III -säädöksen tavoitteena on vahvistaa pankkijärjestelmän vakautta ja luotettavuutta kolmella eri tavalla: vähimmäispääomavaatimuksia kiristämällä, pankkien valvontaa lisäämällä sekä markkinakuria lisäämällä. Vähimmäispääomia kiristetään kolmella eri tavalla: omien, laadukkaampien varojen lisäämällä, riskipainotettuja saamisia vähentämällä sekä vähimmäisvakavaraisuussuhdetta kasvattamalla. (Liikanen 2012, 444.) Säästöpankki Optialle vähimmäispääomavaateiden kiristäminen tarkoittaa, että riskipitoisten lainojen, erityisesti myönnettyjen yrityslainojen, tilalle on hankittava omaa pääomaa. Mikäli pankki ei saa riskipainoisten saamisten tilalle vastaavaa varallisuutta, sen vakavaraisuussuhdeluku laskee. Säästöpankki Optian vakavaraisuussuhdeluku onkin viime vuosina hieman laskenut johtuen myönnettyjen lainojen lisääntymisestä. Koska riskipainoisten saamisten tilalle hankittava varallisuus ei ole pankille ilmaista, myönnettyjen lainojen lainamarginaalit tulevat nousemaan. Jotta yksittäisiä pankkeja valvovat viranomaiset pystyvät tehokkaasti seuraamaan pankkien tilannetta, raportointivaateet lisääntyvät merkittävästi. Säästöpankkien uuden yhteenliittymän ansiosta merkittävin raportointivelvollisuus viranomaisille jää kuitenkin Säästöpankkien keskusyhteisölle, jolloin Säästöpankki Optia voi hyödyntää omat resurssinsa tuottavaan pankkiliiketoimintaan ja sen tehostamiseen. Markkinakurin kiristyminen tarkoittaa julkistamisvaatimusten avoimeen julkaisemista – yksittäiset pankit ovat lainsäädäntövaateiden mukaan velvollisia julkaisemaan avoimesti osavuosikatsaukset ja tilinpäätöstietonsa.

5.1 Luotettavuustarkastelu

Laadullisen tutkimuksen yksi tärkein luotettavuuden mittari on tarkka dokumentointi. On tärkeää, että lukija saa tarkan kuvan siitä, kuinka tutkimus on toteutettu ja mitkä asiat siihen ovat vaikuttaneet. Mitä tarkemmin opinnäytetyön yksityiskohdat, ratkaisut ja perustelut on kuvattu, sitä paremman kuvan lukija saa työstä. (Kananen 2010, 68–69.) Tutkimuksen eri vaiheet on selvitetty kohta kohdalta. Tarkan dokumentoinnin lähtökohtana on tutkimustulosten tarkka litterointi. Kaikki tutkimukseen valitut haastateltavat olivat haastatteluhetkellä toimineet jo useamman vuoden ajan sen hetkissä tehtävissä. Tutkimuksen kannalta olennaista oli, mitkä haastateltavien ammattitaito ja kokemukset ovat tutkimuksen luotettavuutta ja realistisia tuloksia ajatellen.

Saturaatiolla eli tutkimustulosten kylläntyneisyydellä pystytään tehokkaasti arvioimaan kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen aineisto on satureitunut eli kylläntynyt silloin, kun tutkimustulokset alkavat toistaa itseään, eikä vastauksista saada enää uutta tietoa. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on olennaista, että haastatel-

tavien määrä on riittävä. (Kananen 2010, 70.) Tämän tutkimuksen tulosten huomattiin saturoivan. Koska teemahaastattelurungosta oli ennen varsinaisia teemahaastatteluja toteutettu esihaastattelu alan ammattilaisen kanssa yhteistyössä, myös tutkimustulokset olivat sen mukaisia – teemahaastatteluissa ei noussut esille yhtään uutta asiahaaraa. Esihaastattelun tarkoituksena on, että teemahaastattelun sisältö muokkautuu juuri tutkimusongelman selvittämiseen ja sen ympärille muotoutuviin tutkimuskysymyksiin (Bell 2006).

5.2 Lopuksi

Suurimmat tulevaisuuden rahoitusjärjestelmän riskit Suomessa liittyvät jatkossakin heikkoon talouskasvuun. Talouden taantumien syvyydestä johtuen aiheen tutkiminen on edelleen relevanttia. Jatkotutkimuksissa voitaisiin syventyä tutkimustuloksista havaittuihin yksittäisiin haasteisiin kuten asiakkaiden palvelutarpeiden muutoksiin. Tarkastelun laajentaminen pitkittäistutkimukseksi antaisi ajallista perspektiiviä lainsäädännön kiristymisen vaikutuksista pienten pankkien kannattavuuteen pitkällä aikavälillä.

Lähteet

- Ala-Nissilä, O. (2011). Ulos finanssikriisistä. Helsinki: Otava.
- Bell, J. (2006). Doing your research project: A guide for first-time researchers in education, health and social science. 4. Edition. Berkshire: Open University Press.
- Eskola, J. & Suoranta, J. P. (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 2. Painos. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. (2001). Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikku-noita tutkimusmetodeihin I. Jyväskylä: PS-kustannus, 24–42.
- Farquhar, J.D. & Meidan, A. (2010). Marketing Financial Services. Palgrave Machmillan.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi.
- Kananen, J. (2008). Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja taustat. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. (2010). Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kontkanen, E. (2011). Pankkitoiminnan käsikirja. 3. p. Jyväskylä: Finanssi- ja vakuutuskustannus.

Muut lähteet

- Basel Committee on Banking Supervision. N.d. Bank for international settlements, <http://www.bis.org/bcbs/> Viitattu 9.3.2015.
- Basel Committee on Banking Supervision reforms – Basel III. (2014). Bank for international settlements: Basel Committee on Banking Supervision, <http://www.bis.org/bcbs/basel3/b3summarytable.pdf> Viitattu 9.3.2015.
- Basel III phase-in-arrangements. (2014). Bank for International Settlements: Basel Committee on Banking Supervision, http://www.bis.org/bcbs/basel3/basel3_phase_in_arrangements.pdf Viitattu 9.3.2015.
- Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems. (2010). Bank for international settlements: Basel Committee on Banking Supervision. Päivitetty 6/2011, <http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf> Viitattu 29.11.2014.
- Basel III: The Liquidity Coverage Ratio and liquidity risk monitoring tools. (2013). Bank for international settlements: Basel Committee on Banking Supervision. Julkaistu 1/2013, <http://www.bis.org/publ/bcbs238.pdf> Viitattu 9.3.2015.
- Basel III: The Net Stable Funding Ratio. (2014). Bank for international settlements: Basel Committee on Banking Supervision. Päivitetty 11.4.2014, <http://www.bis.org/publ/bcbs271.pdf> Viitattu 9.3.2015.
- Euroopan pankeilta puuttuu 70 miljardia euroa. (2013). Taloussanomien.fi/rahoitus/2013/09/25/euroopan-pankeilta-puuttuu-70-miljardia-euroa/201313363/12 Viitattu 17.2.2015.
- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/36/EU. (2013). Päivitetty 27.6.2013, <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:176:0338:0436:FI:PDF> Viitattu 29.11.2014.
- Finanssikriisin vaikutuksista Suomen talouteen. (2011). Suomen pankki 18.1.2011, http://www.suomenpankki.fi/fi/julkaisut/selvitykset_ja_raportit/bof_online/Documents/BoF_Online_01_2011.pdf Viitattu 3.11.2014.
- Isotalus, P. (2014). Liikkeen Euroalueen pankkien pääomien laadussa on yhä eroja. Kauppalehti 28.10.2014, 4–5.
- Jokivuolle, E. & Vauhkonen, J. (2010). Pankkien vakavaraisuussäätelyn muuttamiseen. Suomen Pankki. Euro ja Talous 29.1.2010, 9–19.
- Laitinen, J. (2011). Yritysrahoitus ja pankkitoiminta lisääntyvän säätelyn kourissa. Aktia Oyj, [http://www.oulu.chamber.fi/tiedostot/Ajankohtaista/Yritysrahoitus%20ja%20pankkitoiminta%20110504%20\(2\)\[1\].pptx](http://www.oulu.chamber.fi/tiedostot/Ajankohtaista/Yritysrahoitus%20ja%20pankkitoiminta%20110504%20(2)[1].pptx) Viitattu 27.11.2014.

- Lassila, A. (2013). Säästöpankit muodostavat yhteisvastuullisen yhteenliittymän – kuusi jää pois. Helsingin sanomat 29.11.2013, <http://www.hs.fi/talous/a1385692800880> Viitattu 7.1.2015.
- Liikanen, E. (2012). Pankkisektorin rakenteiden muuttumisesta kriisin jälkeen. Kansantaloudellinen aikakauskirja 4 / 2012, <http://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/images/stories/kak/KAK42012/kak42012liikanen.pdf>.
- Luottolaitosten tilinpäätökset. N.d. Suomen virallinen tilasto. Tilastokeskus: verkkojulkaisu, <http://www.stat.fi/til/llai/kas.html> Viitattu 2.2.2015.
- Niemi, E. (2004). Kaupungin rajat – Laitakaupunki, esikaupunki, nukkumalähiö. Hyvinvointikatsaus 2014, 4-13. Tilastokeskus, <http://www.stat.fi/tup/hyvinvointikatsaus/hyka3-04niemi.pdf>.
- Paineita pankkien vakavaraisuussäätelyn muuttamiseen. (2010). Suomen pankki 29.1.2010, http://www.suomenpankki.fi/fi/julkaisut/euro_ja_talous/euro_ja_talous_vanhat/Documents/ET_1_10_EsaJokivuolle-JukkaVauhkonen.pdf Viitattu 17.2.2015.
- Pankki- ja rahoitusalan palveluntarjoajat. (2014). Finanssivalvonta. Päivitetty 3.4.2014, <http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Palveluntarjoajat/Pankkiala/Pages/Default.aspx> Viitattu 9.3.2015.
- Pankkiveron eräpäivä on 30. huhtikuuta. (2014). Vero: Tiedotteet. Päivitetty 27.3.2014, [http://www.vero.fi/fi-FI/Tietoja_Verohallinnosta/Tiedotteet/Pankkiveron_eraapaiva_on_30_huhtikuuta_\(32292\)](http://www.vero.fi/fi-FI/Tietoja_Verohallinnosta/Tiedotteet/Pankkiveron_eraapaiva_on_30_huhtikuuta_(32292)) Viitattu 19.3.2015.
- Repo, E. (2013). Nordea ja OP-ryhmä maksavat yhdessä 100 miljoonaa uutta pankkiveroa. Arvopaperi 11.3.2013, <http://www.arvopaperi.fi/uutisarkisto/nordea+ja+opryhma+maksavat+yhdessa+100+miljoonaa+uutta+pankkiveroa/a885628> Viitattu 19.3.2015.
- Shin, H. (2011). Global Banking Glut and Loan Risk Premium, <https://www.imf.org/external/np/res/seminars/2011/arc/pdf/hss.pdf> Viitattu 9.3.2015.
- Säästöpankeilla on tyytyväiset asiakkaat. (2013). Säästöpankit: Uutinen 7.10.2013, <http://www.mynewsdesk.com/fi/saastoepankki/news/saeaestoepankeilla-on-tyytyvaeiset-asiakkaat-67825> Viitattu 21.3.2015.
- Talouden näkymät. (2014). Euro & Talous 3 / 2014. Suomen pankki, http://www.suomenpankki.fi/fi/julkaisut/euro_ja_talous/talouden_nakymat/Documents/ET314.pdf Viitattu 14.2.2015.
- The Financial Crisis Inquiry Commission. (2011). The Financial Crisis Inquiry Report, http://fcic-static.law.stanford.edu/cdn_media/fcic-reports/fcic_final_report_full.pdf Viitattu 17.2.2015.
- The origins of the financial crisis: Crash course. (2013). The Economist 7.9.2013, <http://www.economist.com/news/schoolsbrief/21584534-effects-financial-crisis-are-still-being-felt-five-years-article> Viitattu 23.3.2015.
- Vakavaraisuusvalvonta. (2011). Finanssivalvonta. Päivitetty 17.11.2011, <http://www.finanssivalvonta.fi/fi/valvonta/vakavaraisuusvalvonta/pages/Default.aspx> Viitattu 27.11.2014.
- Valvottavien taloudellinen tila ja riskit. (2013). Finanssivalvonta. Päivitetty 18.9.2013, http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Tiedotteet/Analyysit_tutkimukset/Documents/Valtari_2_2013.pdf Viitattu 9.3.2015.
- Vauhkonen, J. (2010). Basel III -uudistus parantaa pankkien riskinkantokykyä. Euro & Talous 12.10.2010, http://www.suomenpankki.fi/fi/julkaisut/euro_ja_talous/euro_ja_talous_vanhat/Documents/ET_3-2010_Jukka-Vauhkonen.pdf Viitattu 27.11.2014.
- Vesala, J. (2010). Finanssikriisin opetukset sijoitustoiminnan riskienhallintaan sekä eläkelaitosten valvontaan. Finanssivalvonta. Päivitetty 26.5.2010, http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Tiedotteet/Esitelmat/Arkisto/Documents/Vesala_ESY_260510.pdf Viitattu 19.11.2014.